

Geçmiş izlerini taşıyan gelenek Dak

Tradition carrying the traces of the past Dak

Çetin TEKİN^{1*}

¹ Resim Bölümü, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye.

abcetint@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 20.05.2022

Bölüm/Section: Güzel Sanatlar/Tasarım

Kabul Tarihi/Accepted: 14.11.2022

Araştırma Makalesi/Research Article

Özet

Bireyin yaşamında tepki gösterdiği ilk unsurlardan belki de ilki kendi bedenidir. Beden, kişinin kendi benliğinin farkına vardığı ilk yerdir. Bu nedenle her çağda, her toplulukta bireylerin bedenleri üzerine duyguları yansıtırma biçimi ve kullanımı farklılıklar göstermektedir. İlk çağlardan günümüze değin insanın gelişimini bedenlerine işledikleri dövme aracılığıyla anlamak mümkündür. Nitekim dövme insanların yaşadıkları zamanın, coğrafyanın izlerini taşımakta; bireyin yaşadığı çevrede toplumsal ilişkilerini, kısaca kültürel birikimlerini ve hatta korkularını günümüze kadar taşıyan araçlar olarak bilinmektedir. Dövme anlamının bireysel olarak üretildiği, farklılaşmayı ve bireysel kimlikleri vurgulamayı amaçlayan kimi zaman da sadece estetik kaygılarla yapılan bir beden düzenlenmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Beden, toplumsal iletişim ve etkileşimin en önemli aktörü konumundadır. Bireyin beden üzerinden ifade ettiği anlamların, toplumsal iletişimin ve hatta direnişinin veya başkaldırışı olarak önemli bir araç olduğu görülmektedir. Dövme, bireyin bulunduğu toplumdaki kendine özgün bireysel ifadesinin sembolik olarak bedeni aracılığı ile iletişime geçerek bir haykırış olarak değerlendirilebilir. Kişinin kendi bedenine sembollere vermiş oldukları anlamları ile dövmenin, asıl kökeni bilinmemesine karşın, korkuya, inanca, arzularına ve düşüncelerini ifade etme biçimine dayanan sanatsal bir yöntem olduğu bilinmektedir. Dövme, bedene uyumlu bir şekilde farklı materyallerle hazırlanmaktadır. Bu açıdan dövme mürekkebi, çıkmayacak bir şekilde derinin altına sivri bir malzeme ile farklı anlamları olan şekil, motif ve semboller şeklinde vücudun farklı yerlerine nakşedilme sanat çeşididir. Beden nakşedilen sembollerin, kişinin kimliğini, soyluluğunu, askerliğini, gücünü, korkularını, inançlarını, köleliğini, ergenliğini, erdemliliğini, ahlaksızlığını, bir kabileye aidiyetini ve kötülüklerden arınmanın bir ifadesi, bir dışavurumu olduğunu söyleyebilir. Dövmenin, Zerdüştlük, Paganizm, Şamanizm, Taoizm, Maniheizm ve Budizm gibi inanış sistemlerinin barındırdığı inanç biçimi izlerini günümüzde de sürdürmektedir. Günümüzde dövme artık bölgesel inanç, soyluluk, güç gibi sembol, simge ve motif olmaktan çıkmış; kişilerin, kendilerini güzel göstermek için, kimliğini yansıtmak için, çevreye korku yaymak için, bir süs, bir moda, bir simge olarak karşımıza çıkar. Çalışmanın amacı Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yöresel adıyla "Dak"ın genel tarihini, kullanım nedenlerini ve sembollerin anlamlarını saptamaktır. Makalede literatüre dayalı nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dak, Dek, dövme, dövmecilik, sanatta dövme.

Abstract

Perhaps the first of the first elements that an individual reacts to in his life is his own body. The body is the first place where one becomes aware of one's own self. For this reason, in every age, in every community, the way and use of individuals to reflect their emotions on their bodies differ. It is possible to understand the development of human beings from the first ages to the present through the tattoos they have embroidered on their bodies. As a matter of fact, tattoos carry the traces of the time and geography people lived in; They are known as the intermediaries that carry the social relations of the individual, in short, their cultural background and even their fears to the present day. It appears as a body arrangement in which the meaning of tattoo is produced individually, aiming to emphasize differentiation and individual identities, and sometimes only made with aesthetic concerns. The body is the most important actor of social

* Yazışılan yazar/Corresponding author: Çetin TEKİN

¹ orcid.org/0000-0001-6011-2117

DOI: <http://dx.doi.org/10.56723/dyad.1118962>

communication and interaction. It is seen that the meanings expressed by the individual through the body are an important tool of social communication and even as a resistance or rebellion. Tattoo can be considered as an outcry by communicating through the body symbolically of the individual's unique individual expression in the society in which he lives. It is known that tattooing with the meanings given to the symbols on one's own body is an artistic method based on fear, belief, desires and the way of expressing thoughts, although its actual origin is unknown. The tattoo is prepared with different materials in harmony with the body. From this point of view, tattoo ink is a kind of art that is engraved on different parts of the body in the form of shapes, motifs and symbols with different meanings with a pointed material under the skin. It can be said that the symbols engraved on the body are an expression of one's identity, nobility, military service, power, fears, beliefs, slavery, adolescence, virtue, immorality, belonging to a tribe, and purification from evils. The belief system of tattoos, such as Zoroastrianism, Paganism, Shamanism, Taoism, Manichaeism and Buddhism, still maintains its traces today. Today, tattoo is no longer a symbol, symbol and motif such as regional belief, nobility, power; It appears as an ornament, a fashion, a symbol for people to make themselves look beautiful, to reflect their identity, to spread fear. The aim of the study is to determine the general history of the local name "Dak" in the Southeastern Anatolia Region of Turkey, the reasons for its use and the meanings of the symbols. Qualitative research method based on literature was used in the article.

Keywords: Dak, Dek, tattoo, tattooing, tattoo art.

1. Giriş

Antropolojide insan bedeninin, yaşamış olduğu kültürün izlerini kendi bedeni üzerine aktararak tarihsel olarak kaydettiği kabul edilmiştir. Antropolojide insan bedeni, kültürlerin ve tarihsel gelişmelerin, canlı birer tanığı olarak, bu gelişmeleri dönüştürerek üretme, gücüne sahip bir uğrak yeri olmuştur. Antropoloji, farklı kültürlerdeki, farklı yaşanan bedensel deneyimlerin ve bu bedenlerin zaman içinde dâhil olduğu ritüelleri, analiz ve tanımlama ihtiyacı duymuştur. Böylelikle sosyal yapının ve kültürün, beden üzerine yapılan dövmelemlerin kültürel yansımalarına imkan bulduğu bir alan olarak tanınmaya çalışılmıştır. İnsan bedenine çoğunlukla kültürün üzerine iliştiirildiği bir nesne konumundan bakılsa da "bedenin varoluşsal bir temel" olarak algılanışına en büyük katkının yine antropoloji disiplininin içinden gelmesi literatüre aşınadır [1]. İnsan bedeni üzerine çizili ve yazılı olarak işlenen dövmelemler, kişinin yaşamış olduğu toplumun kültürünü bedenleştirmiş ve böylelikle yaşamış olduğu kültürün taşıyıcı olarak bize sahip olduğu kültürel hazinesini günümüze kadar taşıma imkanı sunmaktadır.

2. Dak'ın amacı ve yapısı

Doğum ile birlikte dünyaya gelen insan, bedenini sadece biyolojik bir olgu olarak ele almaz. Dünyaya gelen birey, bedenini kendi varoluşundan öte bir şey olduğunu fark eder. "Bireyin bedeni, görsel, duruş ve hareketler olarak sembolik bir dünyaya açılan iletişimsel bir varoluştur." Farklı kültürlerde bireyler bedenleri ve üzerindeki görünimleri ile kendilerini açık bir şekilde farklı sembolik işaretler kullanarak ifade etmektedirler [2]. Beden üzerinde kullanılan bu sembolik işaretler her kültürün toplumsal ilişkileri ve iletişim yapılarına göre ortaya çıkmış ve anlam bütünlüğüne sahip bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Toplumsal yapı içinde bireyin kendini ifade etmek, kendini topluma açıklamak, aidiyet oluşturmak, kimlik oluşturmak, bireyselliğini belirlemek, toplumdaki rolünü ve yerini belirtmek için dövmelemleri kullanmış olduğu görülmektedir. Dövme beden üzerinde yeni bir değişim yaratması ile çevre ile sembolik bir ifade biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Böylelikle bireyin yeni kimlik edinme macerasını deri üzerine işler.

Dövmelemler insan bedeni üzerine kalıcı semboller olarak işlenen ve tarih boyunca her kültürde ifade ettiği anlamları bakımından önemli bir rol oynamıştır. Yapıldığı bölgelere göre yapılan geleneksel dövmelemlerde gurupların taşıdıkları güç, unvan veya inançlarına göre sembolize edilmiş ve toplum içerisindeki bireysel kimliğin yansımaları haline gelmiştir [3].

İnsanlık bireyler arasında etkileşim kurma, iletişime geçme ve sosyalleşme süreçleri önem arz etmiştir. İnsan bedeni ise etkileşim alanının ilk öğelerinden birisidir. Bedenin sınır noktasında işlenerek deri üzerinde kalıcı iz bırakarak birey için kendi anlam dünyasını oluşturmaktadır. Beden modifikasyon ve süsleme olarak dövmelemler ele alındığında geçici ve kalıcılığı birer beden süsleme türü olarak ayrılmaktadır. Geleneksel dövmelemlere verilen anlam olarak; şeytani güçlerden korunma, iyi şans getirme ve aşiret veya kabile sembolü olarak işleve sahiptir [4], [5].

Zaman içinde insanlar kemikten, taştan, metalden ve ahşaptan yararlanarak birbirinden farklı süs eşyaları yapmışlardır. İnsanlar doğa karşısında çaresiz kaldığı zaman doğada olup bitenleri anlamak; anlamadıklarını simge, imge, süs ve sembollere dönüştürüp anlaşılır kılmak için öteden beri süs ve sembollere önem vermişlerdir.

3. Dövmenin/Dakın geçmişi ve bugünü

Dövme doğudan-batıya, kuzeyden-güneye birçok farklı medeniyetlerin kültürlerinin, inançlarının, törenlerinin ve törelerinin geçmişten günümüze kadar aktararak geçirdiği evrim sonucunda şekillenmiştir.

Dövme tarihi çok eski zamanlara dayanmaktadır. M.Ö. 10.000'lerde Japon dövme geleneğinin başladığı tahmin edilmektedir. "Pitts ve Taylor tarafından belirtildiği üzere; mürekkep enjekte etmek manasına gelen Japon 14 dövmelemleri 'irezumi'nin tarihi İ.Ö. 10.000'lere dayanmaktadır. Başlangıçta asiller tarafından uygulanan ve aşağı tabakalar tarafından

yaptırılması yasak olan irezumiler zamanla asiller tarafından dışlanmış ve alt tabakaya ait bir pratik görünümüne kavuşmuştur.” [6].

Japonya’da bulunan ve M.Ö. 5000’li yıllara dayanan bir mumyalanmış olan bedende dövmeler halen ilk günkü kadar belirgindi. Mısır mumyalarındaki dvmelerde, farklı yaprak ve kamışlardan elde edilen boyalarla ve sivriltilmiş kemik ve metal parçalarıyla yapılmış olan dövmeler ise M.Ö. 2000’li yıllarına dayanır. Bu dövmeler aracılığı ile geçmişle bir iletişime geçilmektedir [7].

En eski dövme olarak Avusturya ile İtalya sınırında bulunan Alpler’de bulunan buz adam Otzi’nin vücudunda bulunmuştur. 5300 yıl önce yaşadığı tahmin edilen Otzi’nin bedeninde dövmeler olduğu Arkeolog Spindler tarafından açıklanmış [8]. Malezya’da bulunan aileler arasında bir tür iletişim aracı olarak yöreye özgü motifleri ile dövme halen kullanılmaktadır. Dvmesi olmayan Siyan kadınları ile evlenmeyen erkeklerin olduğu bilinmektedir. Ta Moko dövmeleri, sosyal sınıfa ilişkin bilgi ve mensup olunan aileyi simgeleyen sembollerini halen günümüzde kullanılmaktadır. Başta Yunanistan’da olmak üzere dünyada birçok farklı toplulukta hala popülerliğini koruyan tribal dövme sembollerini, tarihi Yunan savaşçılarından olan Seyithanlardan günümüze kadar uzayan bir yolculuğu vardır. in Hanian yerlilerinin kadın ve erkeklerinin evlilikten sonra bağlılığı simgeleyen halka şeklinde dövmeler yapılmaktadır. Filipinler’de, Endonezya ve Papua’da koruyucu gücü olduğuna inanılan dövmeler yaygın bir şekilde kullanılmaktadır [9]. Kamış ve bitki özlerinden elde edilen boya ile eski mısırda yapılan dövme çeşitleri çıkartılan birçok mumya üzerinde görülmektedir [10].

Mozambik, Arap adası gibi bazı ülkelerde kadınlara dövmeyi kadınlara, erkeklere ise erkeklerin yapabileceği bilinmektedir. Yapılan bu dövmeler, kişinin hayatta başardıkları, kişiliğinin özellikleri, yaptığı iç gibi anlamlar taşımakta ve bu dövmeler sayesinde ölümden sonraki yaşamda birer yol gösterici olduğuna inanılır. Dağımk bir şekilde halen günümüzde yaşamlarını sürdüren Vlack halkının kadınlara alın kısmında halen yaygın bir şekilde kullandıkları ha simgesi dövme olarak yaptırılmaktadır. Bu dövmeler kişiyi, kötülüklerden, hastalıklardan ve talihsizlikten koruduğu düşünülmektedir. Bunları yanı sıra bireyin kendini ifade edemediği veya dış evre ile giremediği iletişim aracı olarak bedenlerine yaptıkları simgelerle yani dövme aracılığı ile iletişime girmektedir [11].

Dövme geleneği ilkel kabileler içerisinde, farklı ayinle ilgili içerisinde devamlılığını sürdürmüştür. Dvmelerin yapılış yeri ve şekli itibarıyla birbirinden farklı anlam dünyası barındırarak kişiyile ilgili ilk izlenimleri oluşadurmaktadır. Lacan’a; insan bedenine işlenen dövmeler, semboller ve karşısındaki tarafında bir anlam teşkil etmektedir [12]. Bireyler arasındaki ilişkiler içerisinde kurulan iletişim aracı olan dil, yazı, müzik gibi öğelerin yanı sıra sözsüz iletişim ögesi olarak dvmelerde gösterilmektedir.

“İşlam ncesi doğan ve dünyanın bazı bölgelerinde halen devam eden şamanizm, Paganizm, Budizm, Zerdüştlük gibi birçok dinde kutsal kabul edilen güneş, ay, yıldız, kuş ve çeşitli simgeler kutsal metinler gibi şakağına, dudağına, çenesine, kaş arasına, alnına, göğüslerine, bacaklarına, burnuna, ayaklarına ve parmaklarına işlenmektedir” [13].

Karaçiler tarafından yapılan dövmeler cinsiyete göre ve motifi uygulandığı bölge bakımından farklılıklar gösterir [9]. Evlilik ncesi dövmeler, asalet sembolü, alışkanlık, bereket, ss, anı, zlem, nazarlık, burç, uğur, tıbbi, muska, bekar kız, Tanrı sembollerini olurken; evlendikten sonra yapılan dövmeler farklılaşır. Kadın sadakat sembolü, rahim üzerine bekaret işareti olarak yapılır. İlk çocuğu doğduğunda göğsüne ceylan resmi yaptırır. Bundan esinlenerek çocuğunu bir ceylan şefkatiyle emzirme arzusu nedeniyle bu dövmeyi yaptırır [14].

Bu da kadınlara kendi aralarında sessiz bir protesto ve sessiz bir iletişim ağı oluşurmaktadır. Kadim halklarından olan Berberiler, Kuzey Afrika’da yaşamış bir topluluk olarak vücutlarına inançları doğrultusunda bazı sembollerini yaptıkları bilinen Diyarbakır, Urfa, Mardin ve Kızıltepe yapılan “Dak/Dek” olarak yapılan ve gelenekleşen bu dvmelerde kullanılan sembollerini Berberi alfabesi ile benzerlikleri bulunmaktadır. İlk ses ile ortaya çıkan Berberi alfabesi yazımsal iletişim aracı olarak kullanılmış ve bedenlere işlenmiştir [15].

Karaçi ingeneleri, geleneksel dövme geleneğini farklı iki yoldan biri Irak-Suriye-Filistin, diğeri Kafkasya’dır Anadolu’ya özellikle de Güneydoğu Bölgesine gelmeden önce etkileşime girdikleri farklı kültürlerden öğrendikleri anlaşılmaktadır. Dövme yapımını kadınlara öğrenmiş ve birbirlerine öğretmiş oldukları bilinmektedir. Günümüzde Dakı yani geleneksel dövmeyi halen büyük oranda kadınlara kullanılmaktadır.

Ülkemizde ise bu tür dövmeler Güneydoğu Anadolu Bölgesinde de görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde dövmenin farklı isimler ile dile getirildiği görülmektedir. Yerel ağızla “Dak”, “Daq” veya “Dek”, “Deq” denir. Mümtaz Fırat’ın Güneydoğu röportajlarında, Diyarbakır’da Dak yapanlarla yapılan araştırmalar incelenmiş olup yerel halk ile yapılan görüşmelerde Dakın köken olarak Hindistan’dan tüm dünyaya yayıldığı düşünülmektedir. Hintlilerden sonra özellikle Pakistan, Kuzey Afrika, Afganistan ve Orta Doğu’da işlenmiştir. Her bölge ve ülkede sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle kimi ülkeler de dini ritüel, inanç, büyü gibi amaçla günümüzde olduğu gibi yaygın olarak ss amaçlı kullanılmaktadır. Kuzey Afrika’daki Arap lkelerinde, Hindistan ve Hindistan’a komşu olan Pakistan, Afganistan, İran ve Orta Doğu’da da dövme yapılmaktadır. Bölgemizde ve Kürtler arasında ise fazla abartılı olmamakla birlikte Karacaadağ, Viranşehir, Ceylanpınar gibi Arap lkelere Komşu il ve ilçelerde abartılı bir şekilde kullanılmaktadır. Diyarbakır gibi merkezlerde ise genellikle Karacaadağ, ınar, Derik merkez ve Ergani’nin Gevran ovası bölümünde

rastlandığı görülmektedir. Karacadağ da süs ve dini ritüellerin yanı sıra büyü amaçlı, aşiret sembolleri ve tedavi amaçlı kullanılmaktadır Güneydoğu Anadolu Bölgesine ise Araplar tarafından getirilmiştir [16].

4. Güneydoğu Anadolu'da Dak'ın kullanımı ve yapılış tekniği

Dak Güneydoğu Anadolu Bölgemizde Sembolik bir iletişim aracı olarak kişinin arzulanı, dayatıldığı, koruma, şans getirme, aşiret sembolü, soyluluk, evliliğe hazır olmak, asalet, güzellik, süs, erkeklerin beğenisini kazanmak, büyü bozma, nazar, şans, gebe kalabilmek, üzerine kuma gelmemesi, şansının açıklığı, iyi bir evlilik, ömrünün uzaması, hasta olmamak, evinin bereketliliği, yılan ve akrep sokmaması gibi birçok sebepten dolayı dövme yaptırıldığı da bilinmektedir. Yapılan geleneksel dövmenin yapıldığı yerler cinsiyete göre ve yapıma amacına göre vücutta farklı yerlere yapılmaktadır. Kadınlarda elin üst kısmı, kolun iç kısmı, alnın ortası, çenenin ortası, göğüs ve yanaklarda yapılmaktadır. Erkeklerde burun, çene, elmacık kemiği elin üst kısmına ve parmaklarda yapılmaktadır.

Karaçi halkının yapmış olduğu dövmeler, kişiye göre uygulama yerleri ve simgeleri farklılık göstermektedir. Yapılan bu dövmelerde çalışkanlık, süs, özlem, asalet, nazarlık, muska, uğur gibi sembol ve simgeler yapılmaktadır. Yapılan dövmeler, cinsiyete göre ve kişinin medeni haline göre değişmektedir. Rahim üzerine bekaret simgesi, şakaklara sadakat simgesi gibi yörenin kadınları dövmeler yani Dak yaptırmaktadırlar.

“Dudakta haç işareti (†), yuvarlaklar (○), alında daha çok güneş işareti (☉), ayak üstünde ise alındaki işaretin düzeltilmiş şekli ile üç nokta (●●●), çenede küçük çarpı işaretleri (x) ile baklava dilimleri (◇) ve çentikler (∠) ve noktalar (●), ayak bileği ve devamında üç çemberin içinden geçen çatal işareti (♀) ile büyük d şeklinde yarım ay (D), el bilginde ise çentikleri artırılmış güneş işareti (☼) ve tarak (‡), el üstünde çenedeki şekillerin daha genişletilmiş biçimleri ve çentikli çarpı işaretinin üst üçgeninde bir beş köşeli yıldız, yüzük ve orta parmakta ise küçük bir artı (+) işareti resmedilmiştir. Oval ve düz çizgiler ile noktalar olumlu bir imaj bırakırken çapraz, köşeli ve verevine işaretler olumsuzluklara karşı tepki; artı, haç, yıldız, güneş işaretleri ve oval şekiller ise dinî bir duygu telkin etmektedir” [17].

Dakı, bedenin hangi bölgesine yapılması konusunda geçmişten gelen geleneklere bağlı kalarak, yaptıran kişinin amacına göre motif ve yer seçilerek yapılır. Dak, ucu inceltilmiş kemik veya iğne ile bedene işlenirken mürekkebi farklı illerde farklı şekillerde hazırlanmaktadır. Genel olarak öd+kız anne sütü+barut, öd+çivid, kız anne sütü+is, zeytinyağı+is ve karaüzüm suyu diye genelleyebiliriz.

5. Mezopotamya tarihinin derinliklerinden itibaren Dak geleneğinin izleri

Güneydoğu Anadolu'da görmek olanaklıdır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan kültürler kendilerinden önce yaşamış olan gelenekleri devam etmiş ve Daklarda bu medeniyetlerin geleneğini, tarihini ve dini inançlarının izlerini taşımaktadır. Bölgede günümüzde yapılan Dak geçmiş anlam ve inancından sıyrılmış olup, erkekler için, güç, soyluluk, cesaret, iktidar belirtisi iken, kadınlarda zariflik, güzellik, doğurganlık gibi anlamlar taşımaktadır.

Yaz mevsimine hazır olması dolayısıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Dak çoğunlukla ilkbaharda yapılmaktadır. “dekkak” Dak yapan erkeklerle denirken “dekkabe” Dak yapan kadınlar için söylenen bir addır. En çok Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa'da yapıldığı bilinmektedir.

Bölgede Dak halen eski yöntemlerle yapılmaktadır. Geçmişten günümüze farklı medeniyetlerde ve bölgemizde kullanılan Dövme/Dak aletleri olarak sivriltilmiş metal, kamaş, iğne ve kemiklerden yapılan araçları gösterebiliriz [18].

6. Dak anlamları

Yapılan Dak motifleri içerisinde; göksel simgeler, bitki imgeleri, geometrik formlar, hayvan simgeleri, noktalar, takı betimlemeleri, insan formları, anahtarlar, harfler gibi semboller kullanılmıştır. Kullanılan bu simgeler görüldüğü gibi basit birer simge olduğunu, Paleolitik Dönemden beri insanlığın inandığı ve kullandığı inanç, sihir, büyülerin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Seçilen bu simgelerin rastgele seçilmediği ve hepsinin geçmişten günümüze belli bir amacı olduğu görülmektedir. Böylelikle bedene çizilen bu simgelerin tarihsel bir iz olarak günümüze aktarılmıştır. Yapılan bu tasvirlerin ‘öykülere’, yani mevsimlerle, av alışkanlıklarıyla, cinsellikle, ölümlerle, bazı doğaüstü varlıkların ve bazı kişilerin gizemli güçleriyle ilişkili olaylara açık görünmektedir” [19].

Ay: Uzun yaşam, yaşamın özü ve sonsuz yaşam,

Güneş: Bilgelik, güzellik, doğurganlığı ve sağduyulu olma,

Tamga: Kişinin ait olduğu soya veya aşireti simgeler.

Kaz Ayağı: Ölen kişilerin ruhlarının kolay bir şekilde Cennete yolculuk etmesini temsil eder.

İnsan: Süslenme ve nazara karşı koruma için yapılır.

Tarak: Zor doğa koşullarına mücadele etmek için yapılır.

Saçaklı Üçgen: boy, soy, aşiret, nazara karşı da koruyucu, asalet simgesi olarak yapılır.

Üç Nokta: Kadınlar, üzerlerine kuma gelmesini önlemek için yaparlar.

Ser Bira Kiliçe: Yeni doğan çocukların, hastalanmaması ve ölmemesi için yapılır.

Yazgır (Pentogram): Birlik ve sonsuzluğu temsil eder.

Yıldız: Güzellik ve yüzdeki yara izini kapatmak için yapılır [16].

7. Sonuç

İnsanın öncelikli ihtiyaçları arasında bulunan iletişim, köken olarak insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. İletişim denilince ilk akla gelen, sesler, işaretler, simgeler ve semboller ile aktarılan bu süreci kavrama ve tanımlama noktasında eksik kalmaktadır. Bireyin iletişimsiz kalamamak sonucunda kendini, sessiz kalındığı durumlarda bile bir şekilde diğer insanlara var olduğunu göstermek için, beden hareketi, mimik ve beden üzerine işlediği dövme ile bir mesaj gönderebilmektedir.

Dövmenin geçmişten günümüze birçok medeniyetin farklı amaçlarda kullandığı yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Küçük kabilelerde başlayan bu serüven; şifa, koruma, güç, unvan, savaşlarda aldığı canı göstermek, aile gibi birçok büyüsel anlam/inanç taşıırken günümüzde tamamıyla bedenin estetik güzelliği veya bireyin kendini ifade etmenin ve iletişime girmek için farklı bir yol arayışına girmiştir.

Arap kültüründen geçen Dak geleneği Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşatılmaya devam etmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bireyin kendini ifade etmek için kullandığı bir iletişim türü olarak kullanılmaktadır. Doğu illerinde yapılan Dak unutulmuş bir kültürün mirası haline gelmiştir. Doğu illerine yayılan Dak, insan vücudunun el, kol, yüz ve ayak gibi insan vücudunun farklı bölgelerine işlenmektedir. Dak yaptıran kadın veya erkek, geçmişte simgelerin vermiş olduğu şifalara inanılmasıyla başlamış olan bu kadim geleneğini günümüzde yörede genç kızların güzellik olgusu haline getirilerek vücutlarına izlediği görülmektedir. Böylelikle Dak yaptıranlar sözsüz bir iletişime geçerek bekar olduğunu, ait olduğu soyu, yaşadığı olumsuzlukları, korkularını ve başarılarını bedenlerinde yansıtmakta oldukları sonucuna varılmaktadır.

Beş kıtada geçmişten bu yana kişilerin iç dünyalarını, korkularını kısaca çoğu bireyin kişiliklerini sembolize ederek dış dünyaya yansıtılmalarının dışında şifacıların da sıklıkça başvurduğu bir yoldur.

Bölgede ataerkil bir topluluktan söz edilirken yoğun bir feodalite ve aşiret geleneğinin sürdüğünü belirtmek gerekmektedir. Bu durum insanlar arası iletişimi olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu yüzden toplum ile iletişime geçebilmek için Dak yapan kadınların yarısı toplum baskısı altında seslerini çıkaramadıkları için yaptıkları, bu şekilde bir anlamda haykırdıkları bilinmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi; çocuğu olmayan kadına çevresinin baskısı ile bir bakıma totem için Dak yapılırken, sonrasında da üzerine kuma gelmesin inancı ile Dak yapıldığı görülmektedir. Aynı şekilde rahatsızlıklarında ve hatta zehirli hayvan ısırıklarından korunmak içinde yapıldığı bilinmektedir.

Genel olarak Dak yaptıran kişiler; güzelleşmek, erkeklerden farklı görünmek, süslenmek, nazardan korunmak, çocuk ölümlerinden korunmak, adet, örf, moda, uğur, şans, uğur, doğurganlık, sağlık ve güç için yapılmaktadır. Dak Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, Karaçi, Ezidi, Kürt, Arap, Süryani ve Türkmenlerde yapılan Dak motiflerinin birbirine benzerliklerinin oldukça fazla olduğu söylenebilir.

8. Yazar katkı beyanı

Makalenin yazım, kapsam, içerik ve düzenlemesi Çetin TEKİN tarafından yapılmıştır.

9. Etik kurul onayı ve çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmanın bir kişi/kurum ile çıkar çatışması yoktur.

10. Kaynaklar

- [1] Aksoy CS. "Antropolojide beden sorunsalına bedencilikle teorininin katkısı". *Antropoloji*, 24, 69-93, 2010.
- [2] O'Neill J. *Five Bodies*. London, Sage Publications, 2004.
- [3] Tezgeç MS. Kendini İfade Aracı Olarak Dövmeler: Nitel Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2015.
- [4] Atkinson M. *Tattooed: The Sociogenesis of a Body Art*. University of Toronto Press, 2013.
- [5] Kosut M. "Tattoo Narratives: The Intersection of the Body". *Self-Identity and Society. Visual Studies*, 15(1), 79-100, 2000.
- [6] Pitts-Taylor V. *Cultural Encyclopedia of the Body: A-L (Vol. 1)*. Greenwood Press, 2008.
- [7] Kılıç Karatay S. "Aksaray'da Unutulan Bir Gelenek "Dövme Sanatı"". *Journal Of Awareness*, 3(5), 151-156, 2018.
- [8] Arekofili. "Mısır Mumyasında Bilinen En Eski Dövme Sanatı Bulundu". <https://arkeofili.com/misir-mumyasinda-bilinen-en-eski-dovme-sanati-bulundu/> (01.11.2021).
- [9] Seval Ş. Anadolu Kültüründe Simge, Anlam ve Sağaltım Boyutlarıyla Dövme. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2017.

- [10] Arekofili. “Buzadam Otzi”. <https://arkeofili.com/buzadam-otzi/> (01.11.2021).
- [11] Arekofili. “Moğolistan’da Bulunan 1100 Yıllık Türk Mumyası İncelenedi”. <https://arkeofili.com/mogolistanda-bulunan-1100-yillik-turk-mumyasi-incelendi/> (01.11.2021).
- [12] Lacan J. *The Four Fundamental Concepts of Psycho-analysis*. New York, Norton Company, 1978.
- [13] Haberler. “Güneydoğulu Kadınların Asırlardır Vazgeçemediği Acılı Güzellik”. <https://www.haberler.com/mardin-guneydogulu-kadinlarin-asirlardir-7045426-haberi> (01.11.2021).
- [14] Can İ. *Beden Resimleri Dövme*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 1991.
- [15] Beğiç HN. “Anadolu Kültüründe Damga/Tamga/Dövme: Mardin Örneği”. *Milli Folklor*, 16(126), 153-174, 2020.
- [16] Fırat M. *Kaybolan İzler: Güneydoğu’da Geleneksel Dövme ya da Dek ve Dak*. İstanbul, Türkiye, Yapı Kredi Yayınları, 2017.
- [17] Hazar M. “Mardin “Kızıltepe-Bozhöyük” Yöresinde Beden İşaretleri”. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(8), 1-12, 2006.
- [18] Akalın EO. “Şanlıurfa’nın Harran İlçesi’nde Dövme Geleneği”. *Folklor Akademi Dergisi*, 2(3), 422-439, 2019.
- [19] Eliade M. *Dinler Tarihine Giriş*. Çeviri: Lale Arslan. İstanbul, Türkiye, Kabalcı Yayınevi, 2000.